VI. Pilys
Castles

● *Pilis / Castle*

1. *Klaipėda*
2. *Vilnius (žr. IX).*

Roma Songailaitė

Klaipėdos piliavietės rytinės prieigos

2013 m. liepos–rugpjūčio mėnesiais MLIM vykdė žvalgomuosius tyrimus Klaipėdos pilies ir bastionų komplekso (G136K, UK 10303) bei Klaipėdos senamiesčio teritorijoje (UK 16075), Pilies g. 2A. Remiantis 2011 m. rugsėjo 22 d. Klaipėdos miesto savivaldybės tarybos sprendimu Nr. T2–281 patvirtinta teritorijos tarp Pilies gatvės, AB Baltijos laivų statyklos, Uosto akvatorijos ir Danės upės detaliojo plano koncepcija, tyrimų teritorijoje suplanuota automobilių stovėjimo aikštelė, kurios naudotojas – Klaipėdos miesto savivaldybė. Bendras aikštelės plotas 10 357 m^2. 2013 m. tyrimų užsakovas buvo Klaipėdos miesto savivaldybės administracija. Tyrimų metu siekta iki automobilių stovėjimo aikštelės projektavimo darbų jos būsimoje teritorijoje nustatyti kultūrinio sluoksnio, susidariusio pilies R prieigose, pobūdį bei užfiksuoti bent dalį buvusio R ravelino kontūrų, kad projektavimo metu būtų galima juos pažymėti. Žvalgomųjų tyrimų metu UAB „Geoprojektas“ (inžinierius geologas Antanas Pečkaitis) atliko geologinius tyrimus. Tyrimų teritorijoje ir greta geofizinius tyrimus GPR radaru vykdė KU GMF specialistai, preliminarias tyrimų išvadas pateikė KU gamtos ir matematikos mokslų fakulteto dėstytoja dr. Natalija Juščenko. Tyrimuose dalyvavo VU ir KU studentai, atliekantys archeologinę praktiką. Tyrimų metu rasti radiniai saugomi MLIM.

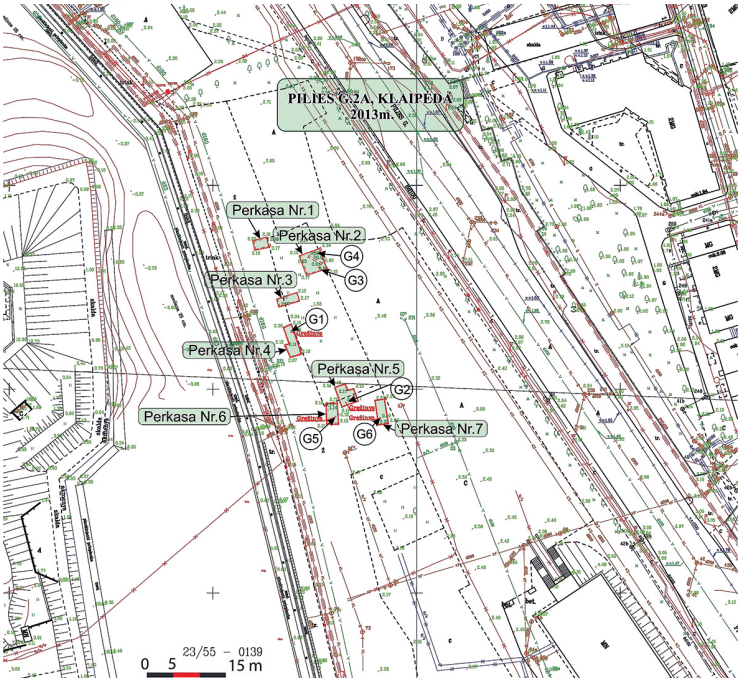

1. Tyrimų vietos situacijos planas. R. Songailaitės brėž.
Fig. 1. Situation plan of investigations.

Tyrimų vieta – Klaipėdos buvusios bastioninės pilies R ravelino su grioviais teritorija, susiformavusi XVII a. pradžioje. Piliai netekus strateginės reikšmės, 1770 m. karaliaus Frydricho Didžiojo įsaku leista pirmiausia ravelinus, o vėliau ir pylimus nuomoti ir pardavinėti pirkliams ir miestiečiams. 1888 m. Klaipėdos pilis galutinai apleista, pilies grioviai buvo užpilti ir išlyginti. Artinantis II Pasauliniam karui pilies teritorijoje stovėjo pramoniniai pastatai – kalvė bei „Lindenau" laivų statyklos statiniai medienai džiovinti, o laisva dalis buvo užsodinta daržais. Tarybiniu laikotarpiu visa piliavietės teritorija tapo sąjunginio pavaldumo Bandomosios laivų remonto įmonės uždara teritorija, ji iki pat 7 dešimtmetyje nutiestos Pilies gatvės buvo aptverta aklina tvora. Nutiesus gatvę R ravelino likučiai galutinai sunaikinti. Visa piliavietės teritorija buvo užstatyta gamybiniais statiniais. 2013 m. tyrimų zonoje stovėjo lentpjūvė, buvo įrengtos medienos sandėliavimo aikštelės. Prieš kelerius metus pradėjus įgyvendinti Klaipėdos piliavietės teritorijos sutvarkymo projektą, buvę pastatai buvo nugriauti, teritorija aptvarkyta ir pritaikyta miesto reikmėms.

2013 m. žvalgomųjų tyrimų metu buvo iškastos 7 perkasos (bendras 115 m^2 plotas). ***Perkasoje 1*** (7 m^2) rasti XX a. cementinės ūkinės duobės fragmentai, 80 cm gylyje nuo esamo paviršiaus atidengta gelžbetoninė plokštė, uždėta ant suverstų akmenų. Užpelkėjusi vieta užpilta XX a. šiukšlėmis. Jūrinis baltas smėlis pasiektas 2,4–2,5 m gylyje (H_{abs} -0,30 m). Archeologinių radinių ir struktūrų perkasoje 1 nerasta.

Perkasoje 2 (25 m^2) 25 cm gylyje rasti gelžbetoniniai buvusio gamybinio pastato pamatai, 80 cm gylyje – cementinės grindys. Sovietiniu laikotarpiu pastatas statytas ant buvusio iki 1945 m. statinio jį nugriovus ar rekonstravus. 1,5 m gylyje (H_{abs} 0,70 m) fiksuota mūrinė sienutė, mūryta iš 24–26x 2–14x6–7 cm dydžio raudonų plytų, kurios rištos šviesiai pilkos spalvos kalkių skiediniu, liesintu smėliu. Sienos ilgis 4,3 m, plotis 49–50 cm, storis 24–26 cm (per 3 plytų eiles). Ji orientuota R–V kryptimi. Supiltiniame sluoksnyje, ant kurio buvo pamūryta sienutė, rasti radiniai – kaolininės pypkės galvutė, kotelių dalys, koklių juostelių fragmentai, geležinės kaltinės vinys leistų sluoksnį datuoti XVIII a. Rastą mūrinę konstrukciją galima priskirti XVIII a. viduryje piliavietės R ravelino teritorijoje vykdytiems įtvirtinimo darbams. Geologiniu ***gręžiniu 3*** 5,15–5,90 m (H_{abs} -3,60 m) gylyje fiksuotas žalsvai pilkas, prisotintas vandens sapropelis.

Perkasoje 3 (10 m^2) iki 2 m gylio (H_{abs} 0,10 m) fiksuoti supiltiniai smėlio bei žvyro sluoksniai. 2,3 m gylyje (nuo H_{abs} -0,10 m) dengėsi baltas jūrinis smėlis. Iš perkasos PR pjūvio galima būtų daryti išvadą, kad perkasos ŠR pakraštyje galėjo būti griovio kraštas, nes buvęs paviršius žemėja į ŠV pusę. Atsižvelgiant, kad ir perkasoje 1 buvo panaši situacija, peršasi išvada, kad senojo griovio kraštas buvęs apie 20 m į R nuo dabartinio griovio ŠR krantinės. Archeologinių radinių ir struktūrų perkasoje 3 nerasta.

Perkasoje 4 (15 m^2) iki 1,6–1,8 m gylio (H_{abs} 0,40 m) fiksuoti supiltiniai žvyro su smėliu, rusvos žemės (smėlis su moliu) sluoksniai. Perkasa buvo gilinama iki 1,9–2 m (H_{abs} 0,20 m). Jokių išskirtinių įtvirtinimų požymių bei kultūrinio sluoksnio su radiniais perkasoje 4 nerasta. Ji tirta užpilto buvusio griovio vietoje.

Perkasoje 5 (22 m^2) buvo rasti XX a. II pusės gamybinio pastato betoniniai pamatai su grindimis. 1,2 m gylyje (H_{abs} 0,97 m) rasti į dumblą suversti akmenys, žemėjantys į ŠV pusę. Panašu, kad jie turėjo sutvirtinti griovio kraštą.

Perkasa kasta iki 1,9 m gylio (H_{abs} 0,27 m). Jos P kampe išgręžtas geologinis ***gręžinys 2***, kuriuo nustatyta, kad organogeninis (uždurpėjęs) molis tęsėsi iki 3,67 m (H_{abs} -1,66 m), 3,6 m gylyje rasta fajansinio indo šukė ir rausvos plytos nuolaužėlė. Iki 4,95 m gylio fiksuotas (H_{abs} -2,84 m) gelsvai pilkas priesmėlis.

Perkasoje 6 (15 m^2) iki 6 cm gylio fiksuoti supiltiniai sluoksniai su griuvenomis. 1,1–1,5 m gylyje tarp tamsios žemės rasta XVI a. buitinės keramikos šukių. 1,6 m gylyje (H_{abs} 0,60 m) pasiektas gelsvo smėlio sluoksnis. Perkasa buvo kasama iki 1,8 m gylio (H_{abs} 0,37 m). Giliau joje buvo gręžiamas ***gręžinys 5***, kuriame iki 4,68 m gylio (H_{abs} -2,53 m) fiksuotas organogeninis molis, o iki gręžinio apačios 5,45 m gylio (H_{abs} -3,30 m) tęsėsi pilkas, vandeningas, tankus smėlis.

Perkasoje 7 (21 m^2) rasti XX a. gamybinio pastato betoniniai pamatai, orientuoti V–R kryptimi. Iki 1,1–1,3 m gylio joje dengėsi supiltiniai sluoksniai su plytų mūro fragmentais, mūrytais iš įvairaus dydžio plytų: 35x17x9,5 cm, 25x12,5x6 cm. Plytos rištos įvairių atspalvių bei sudėties kalkių skiediniu. Perkasoje aptikti radiniai datuojami XVIII a. II puse – XX a. Joje buvo gręžiamas ***gręžinys 5***, kuriame technogeninis piltas gruntas (plytų ir kalkių skiedinio griuvenos) tęsėsi iki 2,48 m gylio. Nuo 2,48 m iki 4,38 m (H_{abs} -2,15 m) fiksuoti keli organogeninio molio sluoksniai. Giliau, iki 5,05 m (H_{abs} -2,82 m) gręžinyje buvo melsvai pilkas vandeningas tankus smėlis. Pagal susidariusius geologinius sluoksnius galima spręsti, kad vieta buvusi užliejama ir užpelkėjusi.

2013 m. tyrimų metu nustatyta, kad tirtos teritorijos R pusėje yra buvęs užpiltas pilies išorinių gynybinių įtvirtinimų griovys. Šie tyrimai dalinai patikslino turimą ikonografinę medžiagą. Rekomenduota būsimoje aikštelėje architektūrinėmis priemonėmis pažymėti ravelino ir griovių kontūrus, o prieš įrengiant inžinerinius tinklus ir vykdant kitus žemės judinimo darbus giliau nei 70 cm gylyje nuo esamo paviršiaus (ypač perkasų 2, 5, 7 aplinkoje) būtina atlikti detaliuosius archeologinius tyrimus.

The eastern vicinities of Klaipėda castle

In 2013 MLIM conducted an excavation at the East side of former outside defence installation of Klaipeda castle (Pilies St. 2). When castle lost its strategic importance in 1770, king Friedrich The Great issued an order to rent ravelins and ramprants for merchants and townspeople. In 1888 Klaipeda castle was abandoned and all the trenches were poured and smoothened. Former easter ravelin was destroyed when the current Pilies st. was built in the 6–7th decades of 20 c. so the research place occured into previous mentioned filled ditch. About 115 m^2 (7 trenches) were investigated where heavy bulk layers (in the borehole 5 meters) were founded (Fig. 1). It formed at the end of 18th and 20th century and 744 findings from this period were registered.